

U amfiteatru je prisutno više od petnaest hiljada gledalaca. Mi sedimo u osamnaestom redu, na jastucima koji su poređani duž kamenih sedišta. Žamor publike liči na zujanje u košnici. Sedam i petnaest je – uskoro će početi predstava. Sunce upravo zalazi iza vrha planine prema kojoj je okrenut amfiteatar. Ispod tog golog brda, čiji se obrisi talasasto ocrtavaju na horizontu, nalazi se po jedan niži planinski lanac obrastao zelenim žbunjem. Još niže, odmah iza scene, vide se krošnje drveća. Dole, ispred prosceniuma postavljene su kulise u stilu starih portala od smeđeg lesonita koji razbija utisak što ga stvara kameni amfiteatar i priroda u koju je uklopljen.

Sunce zalazi upravo pri samom najvišem vrhu ogolele planine u daljini. Povorka glumaca dolazi kroz šumu. Publika se smiruje. Počinje predstava, patetično, preglasno, možda isto onako kao što su glumili antički glumci. Ili bolje, ili gore? Ko to zna? Ali, sve ostalo se čini kao da je ostalo nepromenjeno. Kamena sedišta, drveće, planine, zraci sunca koje je upravo zašlo, isto cvrčanje drugih cvrčaka, isto ćurlivanje čvoraka, isti miris omorike. Samo smo mi, koji prisustvujemo ovom spektaklu drugi. Ali gledamo isto zbivanje iako ono sada, za nas, ima drukčije značenje.

Ipak, ništa nije isto, samo je više ili manje promenjeno.

Na putu između Tripolija i Sparte

Bilo je već jedanaest sati kada nam se, odjednom, ugasilo svetlo na automobilu. Svi pokušaji da popravimo svetlo ostali su bez uspeha. Šta smo mogli da radimo nego da čekamo nasred drumu, okruženi drvećem. Mesečina je bila vrlo jaka te smo osvetljeni sedeli, neki u kolima, neki pored drumu. Nije bilo hladno, čak i vetar koji je duvao bio je mlak. Sa jedne padine iza nas sišao je čovek u seljačkom odelu. Rukama nas je pitao šta nam se dogodilo. Objasnili smo mu. Odmah nas je pozvao da pođemo za njim. Išli smo pešice, pored kola koja su milela po mesečini. Skrenuli smo sa drumu uskim seoskim putićem koji je imao prilično jak uspon i našli se pred seoskom kućom. Seljak nas je pozvao unutra. Dao nam je da jedemo. Zatim nam je ponudio sobu sa tri kreveta. Bilo nas je petoro. Troje su ostali u sobi, a ja i moj prijatelj iz Beograda smo legli na gumene dušeke koje smo postavili na terasi.

Ležim i gledam u nebo. Samo čvrčanje, i nekakvo čudno sporazumevanje ptica u šumi. Vetar je hladniji. Ništa sem zvezda. Svuda prostor. Osećam kako me obavija sa svih strana, i ispod mene, ispod zemlje čiju okruglinu osećam pod leđima. I tako, lebdim i lebdeći okrećem se. Kao sve. Kao da me nema, kao da sam u svemu, delić svega, sve, kao da nikog više nema, kao da sam ja sve.

Tu noć neću nikad zaboraviti.

(...)

Mikena

Pokušao sam da se priključim nekim grupama kojima su vodiči objašnjavali iskopine. Nije bilo zanimljivo slušati naučene fraze namenjene turistima. Počeli smo da se veremo po stenama i kamenju. Grupa naučnika je upravo otkopavala neko posuđe, ali nisu dali da se priđe. Pošao sam prema istočnom delu grada. Kod jedne gomile kamenja jedan stariji čičica je objašnjavao nekolicini ljudi. Prišao sam i odmah shvatio da je to neki profesor-arheolog. Stajao sam podalje od njih, ali starac mi je, odmah, sasvim spontano rekao da im priđem ako me interesuje. To je bio profesor Univerziteta u Vašingtonu koji već nekoliko godina radi na iskopavanju Mikene. Govorio je sa takvim zanosom, da sam prosto bio opsednut. Pričao je o terasama koje su se iznad kiklopskih zidova („dovoljno visokih da služe kao odbrana grada, a ne odveć visokih da sakriju pogled u dolinu!“) stepenasto nizale jedne iznad drugih, o potpornim zidovima koji su bili podbočeni gredama obojenim crvenom bojom (koja je otkrivena na ugljenisanim gredama koje su pale i bile prekrivene zemljom), o stepenicama koje su, kao i zidovi, sledile osnovu stene na kojoj su građene (te tako imale čudesne, zavojaste oblike), o kamenim vratima čiji je gornji deo imao rupe u koje su ulazile izbočine na stubovima sa strane (a ne obrnuto kako se do skoro mislilo). Oči su mu pri tome svetlucale i kada je bio uveren da smo shvatili njegovo objašnjenje uvek bi dodao: „Možete li to zamisliti?“ – uz sleganje ramena i širenje ruku što je trebalo da znači: to se više ne može stvoriti! Tako sam shvatio u čemu je poetičnost arheologije, a Mikena je, odjednom, prestala za mene da postoji kao gomila ruševina i kamenja.

Bilo mi je žao što sam morao da odem. Čuo sam samo još jedno profesorovo objašnjenje. Pokazao je dole, u podnožju brda na seoski drum i rekao da je tu prolazio i stari put prema istoku. Zatim je pokazao na jednu stenu na drumu na kojoj su se nalazile dve paralelne linije, usečene u stenu nekih desetak centimentara. To je trag koji su napravila kola. Druga mogućnost ne postoji, jer razmak između ta dva kanala iznosi isto koliko i raspon točkova na starim, mikenskim kolima. Tako je zabeleženo u svim arheološkim raspravama. „Ali“ – nastavio je profesor – „lani je ovde došao moj mladi sestrić koji je tek počeo da studira arheologiju i jednog dana je preciznim instrumentima preneo ove dve linije na hartiju u umanjenoj razmeri, zatim produžio linije i one su se na određenom odstojanju sekle! Kada mi je to rekao, ja nisam znao šta da mu odgovorim. I sad je taj fenomen predmet izučavanja.“